

ISU-ISU KESUSASTERAAN ARAB OLEH CHARLES PELLAT DALAM THE ENCYCLOPAEDIA OF ISLAM

ARABIC LITERATURE ISSUES BY CHARLES PELLAT IN THE ENCYCLOPAEDIA OF ISLAM

SITI NORIZAM ZAKARIA

Jabatan Bahasa Arab dan Tamadun Islam, Fakulti Pengajian Islam, Universiti
Kebangsaan Malaysia
Bangi, Malaysia

E-mail : norizamzakaria@yahoo.com

ABSTRAK

Charles Pellat merupakan seorang sarjana Orientalis. Penulisan beliau banyak didapati dalam Encyclopaedia of Islam yang mempunyai 11 jilid. Walau bagaimanapun, hanya lapan buah jilid yang memuatkan penulisan Charles Pellat sepanjang hayat beliau. Kajian ini dijalankan bagi mengetahui isu-isu kesusasteraan Arab yang telah diketengahkan oleh beliau dalam Encyclopaedia of Islam. Isu-isu tersebut akan dilihat dalam keseluruhan jilid Encyclopaedia of Islam. Kajian ini menggunakan metodologi kualitatif dan berbentuk analisis dokumen untuk mencapai objektif kajian iaitu mengenal pasti isu-isu yang diketengahkan oleh Charles Pellat. Dapatan kajian ini menunjukkan bahawa isu-isu yang diketengahkan oleh beliau dalam jilid pertama Encyclopaedia of Islam terbahagi kepada tiga isu utama iaitu sejarah Islam, sastera Arab dan tatabahasa.

Kata kunci: *Charles Pellat, Encyclopaedia of Islam, sejarah Islam, sastera Arab, tatabahasa Arab*

ABSTRACT

Charles Pellat is an orientalist scholar. He has numerous works in The Encyclopaedia of Islam which contains 11 volumes. However, there were only eight entries that fit the writings of Charles Pellat throughout his life. This study was conducted in order to analyze the issues highlighted by Charles Pellat in The Encyclopaedia of Islam. Those issues will be analyzed from the whole volumes of The Encyclopaedia of Islam. This study uses qualitative methodology, and document analysis to achieve the objectives of the study which is to identify the issues highlighted by Charles Pellat in The Encyclopaedia of Islam. The result of this study shows that his writing in The Encyclopaedia of Islam was focusing on three main issues which are Arabic literature, the history of Islam and grammar.

Keywords : *Charles Pellat, The Encyclopaedia of Islam, Islamic history, Arabic literature, Arabic grammar*

Pendahuluan

Charles Pellat merupakan salah seorang sarjana Orientalis yang terkenal dalam bidang penulisan kesusasteraan Arab. Orientalis banyak menulis tentang bidang dunia Islam dan Charles Pellat merupakan salah seorang yang banyak memberi sumbangan dalam disiplin ilmu Islam khususnya bidang sejarah Islam, sastera Arab dan tatabahasa. Ahli-ahli bahasa Orientalis tidak melepaskan peluang untuk turut terlibat dalam kajian dan penulisan mengenai kesusasteraan Arab yang sememangnya terkenal di seluruh dunia. Orientalis merupakan seseorang yang mempunyai pengetahuan luas mengenai masyarakat di sebelah Timur sama ada tentang bahasa, sejarah, adat resam, agama dan kesusasteraan mereka. Golongan ini berkembang dengan pesat pada awal abad ke-19. Istilah ini pada mulanya bermaksud penduduk Levantine (bahagian Timur Mediterranean) kemudian merangkumi Mesir, Syria, Lubnan, Palestin dan kawasan pantai Utara Afrika. Sepanyol dijadikan gerbang untuk mencari ilmu mengenai ketimuran disebabkan oleh sejarah bangsa Arab manakala Venice juga merupakan salah satu gerbang untuk ilmu ketimuran disebabkan oleh hubungan sejarah negara tersebut dengan kota Konstantinople (Lynne 1994: 4).

Kajian ini memfokuskan kepada penulisan Charles Pellat yang merupakan seorang sarjana Orientalis terkemuka dalam bidang kesusasteraan Arab dan telah banyak memberi sumbangan dalam bentuk penulisan khususnya dalam kesusasteraan Arab. Kajian ini dijalankan untuk mengenal pasti skop penulisan Charles Pellat dalam *The Encyclopaedia of Islam* bersesuaian dengan objektif kajian ini iaitu untuk menganalisis isu-isu kesusasteraan Arab yang ditimbulkan oleh beliau. Hal ini kerana setiap artikel dalam *The Encyclopaedia of Islam* memberi pengaruh yang besar terhadap pembaca dan kepada sesiapa saja yang menjadikannya sebagai bahan rujukan. Pendedahan ini sangat penting untuk mengetahui kecenderungan Charles Pellat dalam menulis artikel *The Encyclopaedia of Islam*. Tambahan pula, *The Encyclopaedia of Islam* tidak asing lagi dalam dunia akademik sekaligus menjadi bahan rujukan disebabkan oleh bidang penulisan yang meluas didalamnya. Oleh itu, kajian ini penting kerana dapat mengetahui skop perbincangan yang dilakukan oleh

Charles Pellat

Charles Pellat merupakan salah seorang sarjana Barat yang menyumbangkan idea dalam *The Encyclopaedia of Islam*. Charles Pellat telah dilahirkan pada 28 September 1914 di Souk Ahras Algeria dan meninggal dunia pada 28 Oktober 1992 pada umur 79 tahun. Penyakit paru-paru yang dihadapi telah menyebabkan beliau terlantar di hospital selama tiga minggu sebelum sampai ajalnya (Rafiq 1997: 9). Charles Pellat telah menerbitkan beberapa buah buku dalam bidang kesusasteraan Arab dan pelbagai disiplin ilmu Islam yang lain. Antaranya *The Life and Works of Jahiz*, *Le Livres de Averages*, *Introduction to Modern Arabic*, *Studies on the Socio-Cultural History of Islam*, *The Living Arabs* dan *The Language and Arabic Literature*. Karya-karya beliau ini telah diulas dan mendapat pelbagai reaksi daripada pembaca dan

sarjana-sarjana lain. Selain itu, beliau juga merupakan salah seorang editor dalam ensiklopedia tersebut. Hasil penulisan beliau telah dijadikan rujukan dan kritikan oleh sarjana-sarjana lain dan antara buku hasil penulisan beliau yang paling banyak mendapat kritikan dan ulasan meluas adalah *The Life and Works of Jahiz*. Buku ini juga merupakan salah satu penulisan Charles Pellat yang mendapat sambutan paling banyak apabila telah diterbitkan dalam sembilan edisi dan berada di 410 buah perpustakaan seluruh dunia (<http://www.worldcat.org/wcidentities/lccn-n50009030>).

Abdelfattah Kilito menyatakan bahawa Charles Pellat merupakan seorang guru yang hebat dan seorang pakar yang telah menghabiskan hidupnya mempelajari dan mengkaji tentang kepelbagaian genre kesusasteraan Arab. Tambahan

lagi, khidmat yang beliau berikan dalam menyebarkan dan menganalisis sebahagian aspek-aspek kesusasteraan tersebut tidak dapat dinafikan. Menurut beliau lagi, Charles Pellat terang-terangan cuba membandingkan kesusasteraan Arab yang dianggap membosankan dengan kesusasteraan Eropah dalam penulisan beliau (Abdelfattah Kilito 2008: 14). Pernyataan beliau ini menunjukkan bahawa Charles Pellat merupakan seorang yang mahir dalam bidang kesusasteraan Arab dan memberi banyak sumbangan dalam memperkenalkan kesusasteraan Arab kepada bangsa Eropah namun penulisan Charles Pellat terdapat perbandingan antara dua kesusasteraan tersebut.

Latar Belakang *The Encyclopaedia of Islam*

The Encyclopaedia of Islam mempunyai 12 jilid semuanya termasuk jilid tambahan. Jilid pertama *The Encyclopaedia of Islam* telah mula ditulis pada tahun 1960 dan jilid yang terakhir iaitu jilid ke-12 yang juga merupakan jilid tambahan telah selesai ditulis pada tahun 2004. *The Encyclopaedia of Islam* ini telah diterbitkan oleh E.J. Brill, London dan mempunyai dua bentuk iaitu dalam bentuk cetakan dan bentuk kedua ialah secara dalam talian. Ensiklopedia ini telah diselia oleh beberapa orang eksekutif editor iaitu B.Lewis, V.L. Menage, Ch. Pellat dan J. Schacht. Manakala artikel-artikel dalam *The Encyclopaedia of Islam* ini merangkumi pelbagai bidang. Antaranya ialah bidang sejarah Islam, kesusasteraan Arab, tatabahasa Arab, hadis dan tafsir. Kajian ini telah dijalankan untuk menganalisis isu-isu kesusasteraan Arab yang terdapat dalam penulisan Charles Pellat.

Isu-isu yang diketengahkan oleh Charles Pellat dalam *The Encyclopaedia of Islam*

Korpus kajian ini tertumpu kepada himpunan penulisan Charles Pellat dalam *The Encyclopaedia of Islam* yang terdapat sebanyak 253 penulisan beliau keseluruhannya. Perbincangan yang

dibawa oleh Charles Pellat dalam *The Encyclopaedia of Islam* dapat dikategorikan kepada tiga isu utama iaitu sejarah Islam, sastera dan tatabahasa. Tiga kategori ini dibahagi berdasarkan kepada isi kandungan penulisan beliau dalam ensiklopedia tersebut. Ketiga-tiga isu ini dikategorikan supaya penulisan beliau dapat dikenal pasti dan dianalisis dengan lebih jelas serta teratur. Skop penulisan tersebut dipecahkan pula kepada beberapa kategori berdasarkan kepada zaman. Ruang lingkup perbincangan ini boleh didapati dalam lapan jilid *The Encyclopaedia of Islam* namun tidak semuanya memuatkan ketiga-tiga isu utama tersebut. Hal ini kerana terdapat satu jilid dalam *The Encyclopaedia of Islam* yang tidak mempunyai salah satu daripada tiga isu perbincangan iaitu isu sastera. Jilid tersebut merupakan jilid keenam daripada lapan jilid *The Encyclopaedia of Islam* ia tidak mempunyai sebarang perbincangan yang melibatkan sastera Arab sebaliknya fokus kepada isu sejarah dan tatabahasa sahaja. Berikut adalah isu-isu perbincangan yang telah diketengahkan oleh Charles Pellat dalam penulisan beliau.

Sejarah Islam

Skop perbincangan dalam penulisan Charles Pellat yang pertama adalah mengenai sejarah Islam. Sejarah dan sastera sememangnya tidak dapat dipisahkan. Begitu juga dengan penulisan Charles Pellat yang memfokuskan kepada penulisan berbentuk sejarah Islam dalam *The Encyclopaedia of Islam*. Penulisan mengenai sejarah Islam tidak asing lagi dalam kalangan sarjana Barat apatah lagi sarjana Islam.

Skop penulisan ini terdapat dalam setiap jilid daripada lapan buah jilid *The Encyclopaedia of Islam* sebanyak 91 buah tajuk penulisan. Beberapa kategori pula dikeluarkan daripada skop perbincangan yang kedua ini berdasarkan kronologi zaman yang mewakili ruang lingkup perbincangan yang diketengahkan oleh Charles Pellat. Kategori tersebut adalah kategori zaman Arab Jahiliyah,

zaman Rasulullah, zaman Khulafak al-Rasyidin, zaman Umawiyah, Abbasiyah, Uthmaniyah dan penulisan sejarah pada abad ke-19. Pembahagian kategori ini yang berdasarkan kepada zaman-zaman tersebut dibincangkan dengan meluas oleh Charles Pellat dalam setiap jilid *The Encyclopaedia of Islam* yang mempunyai jumlah bilangan penulisan berbeza ikutan daripada susunan tajuk perbincangan yang mengikut abjad. Berikut adalah kategori-kategori yang telah dibahagikan berdasarkan latar belakang zaman dalam setiap artikel Charles Pellat.

i. Zaman Arab Jahiliyah

Kategori ini menunjukkan jumlah penulisan yang agak sedikit dalam keseluruhan lapan buah jilid *The Encyclopaedia of Islam* iaitu sebanyak 11 buah artikel berbanding dengan kategori lain iaitu pada zaman seterusnya. Tidak semua jilid mempunyai tajuk perbincangan yang mewakili zaman Arab Jahiliyah tidak seperti perbincangan kategori zaman Umawiyah yang terdapat dalam keseluruhan lapan jilid ensiklopedia tersebut. Berikut adalah Jadual 1 yang menunjukkan jumlah penulisan dalam lapan buah jilid dalam kategori pertama ini.

Jadual 1 : Bilangan Penulisan Sejarah Zaman Arab Jahiliyah oleh Charles Pellat

Jilid <i>The Encyclopaedia of Islam</i>	Sejarah Zaman Arab Jahiliyah
Jilid 1	3
Jilid 2	-
Jilid 3	3
Jilid 4	2
Jilid 5	1
Jilid 6	-
Jilid 7	1
Jilid 8	-
Jumlah	10

Sumber: *The Encyclopaedia of Islam*

Jadual 1 di atas menunjukkan dalam jilid pertama *The Encyclopaedia of Islam* terdapat tiga buah penulisan yang membicarakan tentang sejarah pada zaman Arab Jahiliyah iaitu Abd Allah b. Djud’ān. Beliau lebih banyak menceritakan tentang latar belakang Abd Allah b. Djud’ān yang merupakan seorang hartawan sehingga digelar *hāsī al-dhabab* kerana beliau kebiasaannya menggunakan cawan emas untuk minum (Pellat 1960: 44).

Artikel seterusnya Amr b. ‘Adi b. Nasr b. Rabi’a. Beliau merupakan Raja Lakhmid yang pertama di al-Hira. Perbincangan berkisar mengenai sejarah beliau mendapat takhta kerajaan hasil daripada pembunuhan raja sebelum beliau iaitu Djadhīma dan berpusat di al-Hira. Berlaku perbezaan pendapat tentang masa kemunculan Amr b. ‘Adi b. Nasr b. Rabi’a antara sumber sejarah Arab yang mengatakan bahawa beliau muncul pada abad ketiga antara tahun 268M manakala ahli sejarawan yang lain pula memberikan tahun yang berbeza iaitu tahun 118M. Perbincangan dalam kategori ini berakhir dengan artikel bertajuk Azza al-Mayla (Pellat 1960: 828).

Jilid kedua pula tidak mempunyai sebarang penulisan sejarah yang mewakili zaman Arab Jahiliyah. Begitu juga dengan jilid keenam dalam ensiklopedia tersebut. Namun terdapat tiga buah penulisan daripada jilid ketiga yang tergolong dalam kategori zaman Arab Jahiliyah iaitu Habāba, Hind bint al-Khuss dan Ibn al-Kirriyya. Ketiga-tiga penulisan ini merupakan penulisan sejarah yang berlatar belakangkan zaman Arab Jahiliyah. Habāba yang merupakan tajuk terawal oleh Charles Pellat dalam jilid ketiga *The Encyclopaedia of Islam* adalah merujuk kepada seorang hamba perempuan yang juga seorang penyanyi di Madinah yang mempelajari kemahiran tersebut daripada Ibn Suraydj, Mālik, Ibn Muhriz, Ma’bad, Djamīla dan ‘Azza. Kecantikan beliau serta bakat tersebut telah berjaya menawan Yazid b. ‘Abd al-Malik. Perbincangan beralih pula kepada Yazid b. ‘Abd al-Malik yang telah mengabaikan

pemerintahannya disebabkan oleh cinta beliau terhadap Habāba sehinggakan apabila Habāba meninggal dunia, beliau tidak dapat menerima kenyataan tersebut lantas menyimpan mayat Habāba di sisinya untuk beberapa hari. Tidak lama kemudian beliau juga turut meninggal dunia dan telah dikebumikan bersebelahan dengan makam Habāba. (Pellat 1971: 2).

Manakala dua perbincangan yang selebihnya iaitu Hind bint al-Khuss dan Ibn al-Kirriyya juga memfokuskan kepada sejarah kehidupan mereka. Hind bint al-Khuss atau dikenali juga dengan nama Bint al-Khuss menjadi lagenda dengan kefasihan, kecepatan beliau menjawab soalan dengan cepat serta kecerdasan beliau. Lagenda mengenai beliau yang telah dibawa oleh Banū Hilāl masih lagi kekal hidup di Algeria dengan adanya pepatah-pepatah yang dikhususkan kepada beliau dan hampir sama dengan pepatah yang dijumpai dalam karya penulisan klasik (Pellat 1971 : 454). Begitu juga dengan Ibn al-Kirriyya yang dikenali sebagai seorang Badwi yang buta huruf namun fasih berbicara malah dijadikan pepatah sehingga menenggelamkan kemasyhuran Sahbān Wā'il. (Pellat 1971: 841).

Dalam jilid keempat pula terdapat dua buah penulisan sahaja mengenai kategori ini iaitu Khālid b.Safwan dan Khālid b. Sinan b. 'Ayth al-'Absi. Khālid b. Safwan adalah keturunan Banū Minkar manakala Khālid b. Sinan b. 'Ayth al-'Absi pula berasal daripada keturunan Nabi Ismā'il. (Pellat 1978: 928). Satu perbincangan mengenai kategori Arab Jahiliyah terdapat dalam jilid kelima iaitu Kuss b. Sā'ida al-Iyādī. Beliau merupakan seorang pemidato yang hebat dalam kalangan semua kabilah. Kuss b. Sā'ida al-Iyādī juga disalah anggap sebagai seorang pendeta Kristian disebabkan oleh satu pepatah yang terkenal iaitu *fasih seperti pendeta Nadjrān* (Pellat 1986: 528).

Tiada sebarang perbincangan mengenai kategori ini dalam dua jilid berikutnya iaitu jilid keenam dan kelapan. Berbeza pula dengan jilid ketujuh yang

mempunyai sebuah penulisan bertajuk Al-Nadr b. al-Harith. Perbincangan bermula dengan latar belakang beliau sebagai seorang yang kaya raya dan berakhir dengan kematian beliau dengan dihukum pancung oleh 'Alī b. Abī Ṭālib (Pellat 1993: 872). Penulisan mengenai Al-Nadr b. al-Harith merupakan penutup bagi kategori zaman Arab Jahiliyah.

ii. Zaman Rasulullah SAW

Perbincangan mengenai sejarah pada zaman Rasulullah SAW terdapat dalam empat buah penulisan hasil daripada dua jilid dalam ensiklopedia tersebut sebagaimana dalam Jadual 2 di bawah :

Jadual 2 : Bilangan Penulisan Sejarah Zaman Rasulullah SAW oleh Charles Pellat

Jilid <i>The Encyclopaedia of Islam</i>	Sejarah Zaman Rasulullah SAW
Jilid 1	2
Jilid 2	2
Jilid 3	-
Jilid 4	-
Jilid 5	-
Jilid 6	-
Jilid 7	-
Jilid 8	-
Jumlah	4

Sumber: *The Encyclopaedia of Islam*

Jadual 2 di atas menunjukkan jumlah bilangan penulisan dalam kategori kedua ini iaitu kategori zaman Rasulullah SAW. Hanya dua jilid terawal sahaja yang memuatkan tentang penulisan pada zaman tersebut dengan jumlah keseluruhan sebanyak empat buah penulisan. Jilid pertama mempunyai dua buah penulisan iaitu Abū Bakra dan 'Ā'ishā bint Ṭālha. Kedua-dua tokoh ini merupakan orang yang dekat dengan Rasulullah SAW Abū Bakar

adalah sahabat Rasulullah SAW manakala A'isha bint Talha adalah isteri baginda.

Manakala jilid kedua juga mempunyai dua buah penulisan dalam kategori ini iaitu Dihya b. Khalifa al-Kalbī dan Ghasīl al-Malā'ka. Dihya b. Khalifa al-Kalbī merupakan sahabat Rasulullah SAW dan mempunyai karakter yang misteri. Beliau secara tradisinya disifatkan sebagai seorang yang cantik sehinggakan apabila beliau tiba di Madinah semua wanita keluar untuk melihatnya. Penulisan kedua pula berkisar mengenai Ghasīl al-Malā'ka yang juga sahabat baginda Nabi Muhammad SAW. Beliau merupakan anak lelaki seorang pendeta Kristian yang termasuk dalam kategori 'Rakyat Jeda'. Kemudian Ghasīl al-Malā'ka memeluk Islam dan mengambil bahagian dalam peperangan Uhud. Perbincangan mengenai beliau agak ringkas dan mengakhiri perbincangan tersebut dengan sebab beliau mendapat gelaran Ghasīl al-Malā'ka iaitu apabila Rasulullah SAW telah bersabda bahawasanya "malaikat akan menyediakan badannya untuk dikebumikan". (Pellat 1965: 1020).

iii. Zaman Khulafak al-Rasyidin

Khulafak al-Rasyidin ialah gelaran terhadap pemimpin-pemimpin Islam selepas kewafatan Rasulullah SAW. Gelaran tersebut merujuk kepada empat orang sahabat Rasulullah SAW. Khalifah yang pertama adalah Khalifah Saidina Abu Bakar yang dilantik setelah kewafatan Rasulullah SAW pada tahun 632M. Pada zaman pemerintahan beliau berlaku proses pengumpulan al-Quran. Setelah beliau meninggal dunia, Saidina Umar al-Khattab pula dilantik menjadi khalifah pada tahun 634M. Setelah khalifah Saidina Umar al-Khattab syahid maka Saidina Uthman bin Affan pula dilantik menjadi khalifah yang seterusnya pada tahun 644M. Khalifah yang berikutnya sekaligus mengakhiri zaman pemerintahan Khulafak al-Rasyidin ialah Saidina Ali RA yang dilantik pada tahun 656M. Pemerintahan Khulafak al-Rasyidin

tamat setelah meninggalnya Saidina Ali pada tahun 661M dan diteruskan dengan pemerintahan kerajaan Umawiyah (Abdul Latip 2009: vii).

Penulisan mengenai sejarah pada zaman Khulafak al-Rasyidin hanya terdapat dalam jilid pertama dan keempat sahaja daripada lapan buah jilid *The Encyclopaedia of Islam*. Penulisan tersebut bertajuk Abu al-Dunyā Abu 'l-Hassan 'Ali daripada jilid pertama. Manakala jilid keempat pula ialah Iyās b. Mu'āwiya yang berlatar belakangkan zaman pemerintahan Khalifah Umar al-Khattab. Beliau merupakan kadi di Basrah pada zaman pemerintahan khalifah Umar b. 'Abd al-'Aziz dan mendapat gelaran '*azkan min Iyās*' disebabkan oleh kecerdasan dan kepintaran beliau yang sering mendapat pujian. Walaubagaimanapun, beliau juga dikritik atas sebab kecenderungan beliau untuk bergosip, sifat ego dan keyakinan yang beliau letakkan dalam tradisi yang meragukan. (Pellat 1978: 291).

iii. Zaman Umawiyah

Penulisan sejarah oleh Charles Pellat dalam kategori Zaman Umawi terkandung dalam setiap jilid *The Encyclopaedia of Islam*. Penulisan dalam kategori ini mendominasi dan mengatasi kategori yang lain dengan jumlah penulisan sebanyak 43 buah penulisan dalam lapan buah jilid ensiklopedia tersebut. Jumlah penulisan dalam setiap jilid yang mewakili kategori ini disenaraikan dalam jadual di bawah.

Jadual 3 : Bilangan Penulisan Sejarah Zaman Umawiyah oleh Charles Pellat

Jilid <i>The Encyclopaedia of Islam</i>	Sejarah Zaman Umawiyah
Jilid 1	11
Jilid 2	4
Jilid 3	6
Jilid 4	4
Jilid 5	2

Jilid 6	5
Jilid 7	9
Jilid 8	2
Jumlah	43

Sumber: *The Encyclopaedia of Islam*

Jadual 3 di atas menunjukkan bilangan penulisan sejarah oleh Charles Pellat dalam lapan jilid *The Encyclopaedia of Islam* dengan jumlah keseluruhan 43 buah penulisan. Tidak seperti kategori lain, penulisan yang mewakili kategori ini terdapat dalam keseluruhan lapan buah jilid *The Encyclopaedia of Islam* dan mencatatkan jumlah yang paling banyak antara kategori-kategori yang telah dibahagikan. Jilid pertama memuatkan 11 buah penulisan mengenai sejarah pada zaman tersebut antaranya Abd Allah b. Abi Ishak Al-Hadrani, Abd Allah b. Hilal al-Himyari al-Kufi, Abd Allah b. Hanzala b. Abi Amir al-Ansari, Abd Allah b. Muti' b. Al-Aswad al-Adawi, Ahmad b. Habit, Al-Ahnaf b. Kays, Al-A'mash, Amir b. Abd Al-Kays, 'Arib b. Sa'id al-Katb al-Kurtubi, Al-Ayyashi dan Baki b. Makhlad.

Jilid kedua pula mempunyai empat buah penulisan sahaja iaitu Djamilā, Djuhā, Ghaylān b. Muslim dan Ghulām Tha'lab. Charles Pellat merujuk kepada penulisan al-Djāhiz dalam kedua-dua penulisan ini sebagaimana dalam perbincangan mengenai Ghaylān b. Muslim yang menyatakan bahawa al-Djāhiz telah meletakkan nama beliau sebaris dengan Ibn al-Mukaffa, Sahl b. Hārūn dan 'Abd al-Hamīd dalam ruangan nota kaki dalam perbincangan yang singkat (Pellat 1965: 1026). Manakala tajuk Ghulām Tha'lab Charles Pellat pula dibincangkan dengan panjang lebar bermula dengan penjelasan terhadap tajuk perbincangan itu yang merupakan gelaran kepada seorang ahli filologi iaitu Muhammad b. 'Abd al-Wāhid b. Abī Hishām (Pellat 1965: 1093).

Terdapat sebanyak enam buah penulisan yang diketengahkan dalam jilid ketiga. Perbincangan pertama berkisar

tentang Hamza bin Habīb diikuti pula dengan Hanzala bin Safuān, Al-Hasan b. Sālih b. Hayy al-Kūsi, Hilf al-Fudūl, Ibn Abī 'Atik dan Ibn Abī Laylā. (Pellat 1979).

Seterusnya terdapat empat buah penulisan dalam jilid keempat iaitu *Istibār* iaitu sebuah kitab yang mengandungi karya-karya sejarah-geografi. Tajuk penuhnya adalah kitab *al-Istibār fi 'adjā'ib al-ansār*. Walaubagaimanapun, kitab tersebut tidak menyatakan maklumat yang tepat tentang penulisnya (Pellat 1978: 254). Penulisan yang seterusnya ialah Karākūsh, Katāda b. Di'āma b. Katāda al-Sadūsi dan yang terakhir ialah Abu Muhriz Khalaf b. Hayyān al-Ahmar (Pellat 1978). Dalam jilid kelima pula hanya terdapat dua penulisan sahaja yang mewakili kategori ini iaitu Al-Kharrīt b. Rashīd al-Nādī dan Al-Khushānī. Al-Khushānī atau nama sebenar beliau Abu 'Abd Allah Muhammad b. al-Harith merupakan seorang ahli fikah mazhab Maliki dan juga seorang ahli biografi yang berasal dari Kushan berdekatan dengan Qayrawan. (Pellat 1986: 71).

Jilid keenam menunjukkan peningkatan jumlah penulisan dalam kategori ini sebanyak lima buah penulisan berbanding dengan jilid kelima. Antara tajuk perbincangan sejarah dalam jilid keenam adalah Al-Ma'kil, Malik bin Dīnār al-Sāmī, Al-Mandjūr, Al-Mas'udī dan Mudrār. Perbincangan-perbincangan tersebut berfokus kepada sejarah kehidupan dan kerjaya mereka seperti dalam perbincangan mengenai Al-Ma'kil yang dibincangkan dengan lebih mendalam berbanding tajuk-tajuk penulisan Charles Pellat yang lain dalam jilid tersebut. Al-Ma'kil adalah seorang Arab berasal dari Yaman yang hidup secara nomad. Perbincangan tertumpu kepada perjalanan kumpulan nomad beliau dari satu tempat ke satu tempat bermula dari Gabes menuju ke Afrika sehinggalah mereka sampai di Maghribi serta mengembangkan kumpulan mereka di sana (Pellat 1991: 141).

Terdapat sembilan buah penulisan dalam jilid ketujuh yang dibincangkan antaranya Mu'awiya b.

Hisyam b. Abd al-Malik yang merupakan khalifah pada zaman pemerintahan Umayyah. Perbincangan seterusnya adalah Al-Muhallabi, Muhammad b. al-Hasan b. Dinar, Muhriz b. Khalaf, Al-Mundhir b. Muhammad, Al-Mundhir b. Sa' id, Muways b. Imran, Al-Nadr b. Shumayl dan yang terakhir ialah Mus'ab b. Al-Zubayr. Beliau merupakan anak kepada salah seorang sahabat Rasulullah SAW yang terkenal iaitu al-Zubayr b. Al-'Awwām (Pellat 1993: 649). Dua buah penulisan dalam jilid kelapan mengakhiri perbincangan bagi kategori ini iaitu Rabi'a al-Adawiyya al-Kaysiyya dan Rabi' b. Zayd (Pellat 1995: 354).

iv. Zaman Abbasiyah

Penulisan dalam kategori ini agak berkurangan berbanding kategori zaman Umawiyah. Namun ianya masih memberangsangkan berbanding kategori lain iaitu sebanyak 18 buah penulisan daripada enam buah jilid *The Encyclopaedia of Islam*. Hal ini kerana terdapat tiga jilid dalam ensiklopedia tersebut yang tidak mengandungi perbincangan tentang kategori sejarah pada zaman Abbasiyah iaitu jilid keempat, jilid kelima dan jilid kelapan.

Jadual 4 : Bilangan Penulisan Sejarah Zaman Abbasiyah oleh Charles Pellat

Jilid <i>The Encyclopaedia of Islam</i>	Sejarah Zaman Abbasiyah
Jilid 1	1
Jilid 2	1
Jilid 3	13
Jilid 4	-
Jilid 5	-
Jilid 6	2
Jilid 7	3
Jilid 8	-
Jumlah	20

Sumber: *The Encyclopaedia of Islam*

Jadual 4 seperti di atas menunjukkan pengurangan bilangan penulisan dalam kategori zaman Abbasiyah ini kepada 20 buah penulisan sahaja berbanding dengan kategori zaman Umawiyah sebanyak 43 buah penulisan. Rata-rata penulisan dalam jilid bagi kategori ini mempunyai sebuah penulisan sahaja seperti jilid pertama dengan tajuknya Ahmad b. Abi Du'ad dan jilid kedua dengan tajuk Al-Ghādirī. Manakala jilid keenam mempunyai 2 perbincangan dalam kategori ini iaitu Al-Marzūkī dan Al-Māzārī. Kemudian jilid ketujuh mempunyai tiga buah penulisan iaitu Muhammad IV b. Abi Hudhayfa, Muhammad b. Abi 'Uyayna (Abu al-Manhal) dan Muhammad b. Ali al-Shalmaghani. (Pellat 1993: 397).

Manakala jilid ketiga mempunyai jumlah bilangan yang paling banyak dalam kategori ini iaitu 13 buah penulisan. Bermula dengan Harthama b. A'yam, dua buah artikel daripada tajuk yang sama iaitu *Hayawan (Zoology Among Muslim)* dan Al-Haytham b. 'Adli al-Tā'ī. Disusuli pula dengan Ibn al-Abbār, Ibn 'Abd al-Barr al-Namari, Ibn Abi Khaythama, Ibn Abī Shayba, Ibn Hazm, Ibn Khayr al-Ishbīlī. Artikel seterusnya Ibn al-Zubayr, Ibn Husayn al-Dahhāk, dan yang terakhir ialah Ibn 'Abbād. (Pellat 1979).

v. Zaman Uthmaniyah

Zaman Uthmaniyah bermula setelah kejatuhan empayar Abbasiyah. Penulisan yang menunjukkan zaman ini berkurang kepada lapan buah penulisan sahaja berbanding zaman Umawiyah yang mendominasi penulisan sejarah sebanyak 43 buah penulisan.

Jadual 5 : Bilangan Penulisan Sejarah Zaman Uthmaniyah oleh Charles Pellat

Jilid <i>The Encyclopaedia of Islam</i>	Sejarah Zaman Uthmaniyah
Jilid 1	-
Jilid 2	1

Jilid 3	-
Jilid 4	-
Jilid 5	1
Jilid 6	3
Jilid 7	2
Jilid 8	1
Jumlah	8

Sumber: *The Encyclopaedia of Islam*

Jadual 5 di atas menunjukkan bilangan penulisan yang mewakili zaman Uthmaniyah sebanyak lapan buah penulisan. Perbincangan tersebut terdapat dalam lima jilid sahaja manakala tiga jilid yang lain tidak mempunyai penulisan tentang kategori sejarah Bani Uthmaniyah iaitu jilid pertama, jilid ketiga dan keempat. Perbincangan dimulakan dengan tajuk Al-Fath b. Muhammad b. ‘Ubayd Allah b. Khākān dalam jilid kedua diikuti dengan jilid kelima bertajuk Al-Mahallī. Manakala jilid keenam mempunyai tiga buah penulisan yang mewakili kategori ini iaitu Al-Makkārī, Mawlāy Muhammad al-Shaykh dan Mayyāra. Seterusnya jilid ketujuh juga mempunyai dua buah artikel antaranya ialah Mu’awiya b. Hudaḍdi dan Al-Mukhtar b. Awf al-Azdi. Penulisan Charles Pellat dalam kategori ini diakhiri dengan sebuah artikel dalam jilid kelapan iaitu Nishān. (Pellat 1995: 60).

vi. Abad ke-19

Artikel yang membincangkan tentang abad ke-19 hanya terdapat dalam skop penulisan sejarah sahaja. Malah artikel tersebut hanya terdapat dalam tiga buah jilid sahaja sementara jilid-jilid yang lain tidak mengandungi artikel bagi abad ke-19.

Jadual 6: Bilangan Penulisan Sejarah Abad ke-19 oleh Charles Pellat

Jilid <i>The Encyclopaedia of Islam</i>	Sejarah Abad ke-19
Jilid 1	-
Jilid 2	2
Jilid 3	-
Jilid 4	-
Jilid 5	1
Jilid 6	1
Jilid 7	-
Jilid 8	-
Jumlah	4

Sumber: *The Encyclopaedia of Islam*

Jadual 6 di atas menunjukkan bilangan keseluruhan artikel bagi kategori abad ke-19. Setiap jilid hanya memuatkan sebuah artikel sahaja daripada tiga jilid tersebut kecuali jilid kedua. Perbincangan bagi kategori ini dimulakan dengan dua tajuk kecil dalam artikel berjudul *Dustūr* daripada jilid kedua *The Encyclopaedia of Islam*. Kemudian diikuti pula dengan jilid kelima berjudul *Al-Madjdhūb* yang merupakan nama keluarga seorang ahli suci Maghribi bernama Abū Zayd ‘Abd al-Rahmān b. ‘Ayyād al-Sanhādī al-Faradjī al-Dukkālī (Pellat 1986: 1029). Artikel yang terakhir adalah artikel dari jilid keenam yang berjudul *Al-Maymani al-Rādj (A) Kūtī*. Beliau merupakan seorang sarjana Arab Indo-Muslim dikenali juga dengan nama Memon (Pellat 1991: 916).

Sastera Arab

Sastera Arab yang dimaksudkan di sini adalah penulisan sastera Arab yang membincangkan tentang tokoh-tokoh sasterawan penyair Arab. Fokus utama dalam penulisan sastera Arab adalah lebih cenderung kepada penulisan berbentuk sejarah yang mengetengahkan latar belakang tokoh sasterawan tersebut. Namun penulisan tersebut dikategorikan

sebagai penulisan sastra Arab kerana perbincangan tertumpu sepenuhnya kepada tokoh-tokoh yang terkenal dengan identiti mereka sebagai sasterawan Arab. Penulisan sastra Arab oleh Charles Pellat yang memfokuskan tentang genre atau gaya bahasa puisi dan prosa secara mendalam tidak banyak dibincangkan dalam semua jilid *The Encyclopaedia of Islam*. Walaupun begitu, perbincangan mengenai genre dan gaya bahasa tersebut yang jumlahnya agak terhad dikupas dengan jelas oleh beliau.

Perbincangan mengenai sastra Arab dalam lapan jilid *The Encyclopaedia of Islam* mempunyai sebanyak 76 buah penulisan yang bermula pada zaman Arab Jahiliyah dan juga zaman kegemilangan Islam. Penulisan sastra Arab oleh beliau berfokus kepada sejarah penyair dan hasil penulisan tokoh tersebut. Skop penulisan beliau yang pertama ini akan dibahagikan pula kepada beberapa pecahan berdasarkan kepada zaman yang bermula dari zaman Arab Jahiliyah, zaman Rasulullah SAW, zaman Umawiyah, zaman Abbasiyah dan zaman Uthmaniyah. Berikut adalah antara pembahagian kategori penulisan kesusasteraan Arab berdasarkan kepada kronologi zaman.

i. Zaman Arab Jahiliyah

Zaman Arab Jahiliyah merupakan zaman sebelum Islam yang terbahagi kepada dua period iaitu Jahiliyah pertama dan kedua. Jahiliyah pertama meliputi masa yang sangat panjang tetapi tidak banyak yang diketahui mengenainya dan sudah lenyap sebahagian besar jumlah masyarakat daripada zaman tersebut. Manakala Jahiliyah kedua pula sejarahnya lebih jelas kerana ianya bermula kira-kira 150 tahun sebelum kelahiran Islam (Dudung 2012: 19).

Penulisan Charles Pellat yang memfokuskan kepada sastra Arab zaman Jahiliyah dalam lapan jilid *The Encyclopaedia of Islam* terdapat sebanyak 17 tajuk. Jumlah penulisan tersebut adalah hasil gabungan keseluruhan penulisan

beliau dalam lapan jilid *The Encyclopaedia of Islam* sebagaimana Jadual 1.

Jadual 7 : Bilangan Penulisan Sastra Arab Zaman Arab Jahiliyah oleh Charles Pellat

Jilid <i>The Encyclopaedia of Islam</i>	Sastra Zaman Arab Jahiliyah
Jilid 1	7
Jilid 2	-
Jilid 3	4
Jilid 4	-
Jilid 5	3
Jilid 6	-
Jilid 7	3
Jilid 8	-
Jumlah	17

Sumber: *The Encyclopaedia of Islam*

Dalam jilid pertama *The Encyclopaedia of Islam*, penulisan sastra Arab oleh beliau yang berkisar pada zaman Jahiliyah ialah sebanyak tujuh buah artikel. Penulisannya tertumpu kepada tokoh-tokoh penyair seperti Abū Dū'ād al-Iyādī, Abu Khirash Khuwaylid, Al-Afwah al-Awdī, Al-Aghlab al-'Idjlī, Amr b. Kamī'a, Amr b. Ma'dikarib dan Al-Aswad b. Ya'fur.

Charles Pellat lebih cenderung untuk membincangkan tentang sejarah penyair tersebut dengan mendalam seperti dalam perbincangan mengenai Al-Aswad b. Ya'fur. Beliau memfokuskan kepada latar belakang tokoh sasterawan tersebut yang juga digelar dengan nama *Yu'fur* dan *Ya'fir* pada akhir abad keenam. Beliau dikatakan telah mengembara dalam kalangan kabilah-kabilah, mengarang dalam bentuk eulogi atau sindiran dan juga merupakan teman kepada al-Nu'mān b. al-Mundhir (Pellat 1960: 728).

Terdapat juga perbincangan yang mengetengahkan genre puisi yang digunakan oleh penyair-penyair tersebut namun ianya tidak dibincangkan dengan

meluas. Sebagaimana dalam penulisan beliau terhadap Abū Dū'ād al-Iyādī yang merupakan penyair di Hira. Perbincangan tertumpu kepada penulisan syair Abū Du'ād yang terkenal dengan pendiskripsian tentang kuda. Charles Pellat membawa pendapat lain yang mengatakan bahawa genre yang digunakan oleh Abū Du'ād lebih hebat daripada Tufayl al-Ghanawī dan al-Nābigha al-Dja'di. Begitu juga dengan Al-Afwah al-Awdī yang mencipta puisi berkaitan dengan sifat suka berperang oleh kabilah beliau dan pada masa yang sama beliau dianggap sebagai seorang yang bijaksana pada era Jahiliyah dengan mencipta puisi yang bersifat *hiwar* (Pellat 1960: 243).

Manakala jilid kedua tidak memuatkan perbincangan yang mengentengahkan tentang penyair-penyair dari zaman Arab Jahiliyah. Begitu juga dengan jilid keempat, keenam dan kelapan. Tiada sebarang perbincangan mengenai sastera Arab pada zaman Arab Jahiliyah yang diutarakan oleh Charles Pellat dalam ketiga-tiga jilid tersebut. Berbeza pula dengan jilid ketiga *The Encyclopaedia of Islam* yang mempunyai sebanyak empat buah penulisan mengenai sastera Arab zaman Jahiliyah. Perbincangan dimulakan dengan penyair Arab antaranya ialah Al-Hārith b. Hilliza al-Yashkurī, Hāritha b. Badr al-Ghudānī, al-Hudayn dan al-Hutay'a.

Tajuk-tajuk tersebut secara keseluruhannya menceritakan sejarah hidup serta karya penyair yang diketengahkan oleh Charles Pellat seperti penulisan tentang Al-Hārith b. Hilliza al-Yashkurī yang diragui keaslian karyanya sebaliknya Hāritha b. Badr al-Ghudānī yang dikenali sebagai seorang yang fasih berbicara, mempunyai ilmu pengetahuan yang tinggi dalam sejarah dan salasilah. Beliau juga dianggap sebagai salah seorang penyair era Islam walaupun beliau lahir sebelum era tersebut. Namun malangnya sangat sedikit hasil karya beliau yang berjaya diselamatkan seperti puisi yang berbentuk pepatah dan juga pidato penebumian

Ziyād (Pellat 1971: 224).

Terdapat tiga buah penulisan yang berkaitan dengan sastera Arab pada zaman Jahiliyah dalam jilid kelima *The Encyclopaedia of Islam* iaitu perbincangan mengenai Khidāsh b. Zuhayr al-Asghar, Lakit al-Iyādī dan Lakit b. Zurara. Perbincangan berkisar mengenai sejarah latar belakang tokoh-tokoh tersebut yang merupakan penyair pada zaman Arab Jahiliyah seperti mana Khidāsh b. Zuhayr al-Asghar. Beliau merupakan penyair veteran yang hidup dalam banyak zaman. Perbincangan berkisar mengenai qasidah beliau tentang pujian terhadap Bani Qurasyh serta satu qasidah beliau yang dianggap sebagai *qasidah munsifa* namun perbincangan mengenai qasidah tersebut tidak dilakukan. (Pellat 1986 : 3).

Manakala penulisan Charles Pellat tentang Lakit al-Iyādī tertumpu kepada personaliti Lakit al-Iyādī yang dikatakan masih dalam kekeliruan. Dakwaan tersebut disebabkan kekurangan maklumat mengenai dirinya sehinggakan terdapat banyak pendapat mengenai tahun sebenar kelahirannya secara tepat. Namun beliau sememangnya terkenal sebagai penyair pada zaman Arab Jahiliyah. Sebagaimana yang dikatakan oleh Mu'tid Khan dalam satu Dīwān tentang Lakit al-Iyādī. Dalam Dīwān itu beliau dianggap sebagai penyair nasionalis pertama zaman Jahiliyah. Artikel tentang Lakit b. Zurara pula ditulis dengan panjang lebar mengenai perjalanan hidup beliau yang berkhidmat kepada raja Hira dan kisah perjuangan beliau yang membalas dendam diatas kematian abangnya. (Pellat 1986: 639).

Sebagaimana yang terdapat dalam jadual 7 di atas, tiada penulisan tentang sastera Arab zaman Jahiliyah dalam jilid keenam dan kelapan. Sebaliknya terdapat tiga buah penulisan mengenainya dalam jilid ketujuh. Antaranya ialah Al-Munakhkal al-Yashkurī, Al-Mutalammis dan Nasr b. Nusayr al-Hulwani. Berbeza dengan penulisan Charles Pellat yang lain, penulisan mengenai penyair Al-Munakhkal al-Yashkurī adalah berfokus kepada genre

puisi yang digunakan oleh beliau dalam penciptaan puisinya. Al-Munakhkal al-Yashkurī yang cenderung kepada genre puisi Arab Badwi menggunakan tema klasik dalam puisi beliau seperti kemuliaan seseorang, kuda, arak, tema cinta wanita dan sebagainya. Qasidah-qasidah beliau juga digubah menjadi lagu oleh Ibrāhīm al-Mawsilī dan diikuti oleh ahli musik selepasnya (Pellat 1993: 563).

ii. Zaman Rasulullah SAW

Penulisan sastera Arab yang mewakili zaman Rasulullah SAW dalam *The Encyclopaedia of Islam* hanya terdapat satu perbincangan sahaja iaitu dalam jilid pertama yang bertajuk Abu Mihdjan Abd Allah. Beliau adalah seorang penyair dari kabilah Thakif dan juga merupakan seorang *mukhadramūn* iaitu seseorang yang hidup dua zaman. *Mukhadramūn* merujuk kepada seseorang yang hidupnya menjangkau zaman Jahiliyah dan zaman Islam. (Gelder 2013: 409).

Charles Pellat memfokuskan kepada sejarah hidup beliau sebelum memeluk Islam dan selepas memeluk Islam. Beliau turut sama menyertai pasukan pertahanan di Ta'if menentang Nabi Muhammad SAW dan setelah beliau terkena anak panah Abu Bakar beliau kemudiannya memeluk Islam pada tahun 9/631-2. Perjalanan hidup beliau yang berkait rapat dengan arak diceritakan dengan ringkas. Bermula dengan riwayat hidup beliau sehinggalah Abu Mihdjan dibuang negeri buat kali kedua dan meninggal dunia tidak lama selepas itu. Perbincangan diakhiri dengan kupasan tentang karya puisinya yang tidak menunjukkan sebarang tanda-tanda karya yang asli oleh beliau sendiri. (Pellat 1960: 140).

iii. Zaman Umawiyah

Bahagian seterusnya daripada skop perbincangan oleh Charles Pellat ialah pembahagian berdasarkan zaman Umawiyah. Islam sedang mula melonjak

naik pada ketika ini lantas perkembangan sastera Arab juga giat berlaku dalam kalangan masyarakat pada era tersebut. Kerajaan Umayyah adalah pemerintahan umat Islam yang berkembang selepas zaman Khulafak al-Rasyidin. Ia bermula pada tahun 661-750M yang berpusat di Damsyik, Syria. Kerajaan Umayyah dinamakan sedemikian kerana pengasasnya adalah Muawiyah bin Abu Suffian bin Harb bin Umayyah bin Abdul Syam. Beliau adalah tokoh Quraisy pada zaman Jahiliyah yang memeluk agama Islam bersama keluarganya semasa pembukaan kota Mekah atau dikenali sebagai *Fath Makkah*. Pemerintahan kerajaan Umawiyah berlangsung selama 90 tahun dengan khalifahnyanya yang berjumlah seramai 14 orang yang bermula dengan Muawiyah bin Abu Sufian dan berakhir dengan khalifah Marwan II. Pada zaman ini, syair-syair Arab zaman Jahiliyah mendapat perhatian semula oleh penyair-penyair pada Umayyah (Nurhakim 2008: 63).

Penulisan Charles Pellat yang menunjukkan sastera Arab pada zaman Umawiyah ini terdapat sebanyak 31 buah penulisan. Bilangan penulisan yang menunjukkan era ini mendominasi penulisan sastera Arab dalam kelapan-lapan jilid *The Encyclopaedia of Islam*. Berikut adalah Jadual 8 yang menunjukkan bilangan penulisan sastera Arab yang mewakili zaman Umawiyah dalam lapan jilid *The Encyclopaedia of Islam*.

Jadual 8 : Bilangan Penulisan Sastera Arab Zaman Umawiyah oleh Charles Pellat

Jilid <i>The Encyclopaedia of Islam</i>	Sastera Zaman Umawiyah
Jilid 1	11
Jilid 2	2
Jilid 3	7
Jilid 4	3
Jilid 5	4

Jilid 6	-
Jilid 7	4
Jilid 8	-
Jumlah	31

Sumber: *The Encyclopaedia of Islam*

Jadual 8 di atas menunjukkan bilangan penulisan sastera Arab yang mewakili zaman Umawiyah menunjukkan peningkatan sebanyak 31 buah artikel. Jadual di atas juga menunjukkan bahawa tiada sebarang perbincangan dalam jilid keenam dan kelapan *The Encyclopaedia of Islam*. Keadaan ini terjadi kerana tajuk-tajuk penulisan dalam ensiklopedia tersebut disusun mengikut abjad. Oleh itu, sesetengah jilid yang terdapat dalam *The Encyclopaedia of Islam* tidak mempunyai salah satu daripada skop perbincangan oleh Charles Pellat seperti dalam jilid keenam.

Perbincangan sastera Arab yang mewakili zaman Umawiyah dimulakan dengan tajuk Abdullah b. Hammam al-Salusi dalam jilid pertama kemudian diikuti pula dengan Abdullah b. Hilal al-Himyari al-Kufi, Al-Abiwardi Abu' al-Muzaffar Muhammad b. Ahmad, Abu al-'Arab Muhammad b. Tamim b. Tamman al-Tamimi, Abu Dahbal al-Djumahi, Abu al-Dadjm al-Fadl, Abu al-Shis Muhammad, Abu Ya'kub al-Khuraymi, Adi b. al-Rika, Al-'Adjadjaj, Ayman b. Khurayn b. Fatik b. Al-Akhram Al-Asadi dan diakhiri dengan perbincangan mengenai Al-Ba'ith. Penerangan mengenai genre juga dapat dilihat dalam tajuk Al-'Ardj 'Abd Anah b. 'Umar yang dihuraikan dengan ringkas. Beliau mula cenderung terhadap puisi berbentuk hiburan dan mula melibatkan diri dalam puisi erotik. Kecenderungan itu adalah kerana genre itu sedang terkenal dan aktif berkembang pada ketika itu di Mekah dan Madinah (Pellat 1960: 636).

Kemudian dalam jilid kedua pula Charles Pellat juga memfokuskan kepada penyair-penyair Arab dan latar belakang mereka seperti Al-Djammāz dan

Dukayn al-Rādjiz. Perbincangan tersebut adalah mengenai dua orang penyair yang dikenali sebagai *Dukayn al-Rādjiz*. Penyair pertama bernama Dukayn b. Radjā' al-Fukaymī yang merupakan penggubah lagu berbentuk pujian terhadap Mus'ab b. al-Zubayr manakala penyair kedua Dukayn b. Sa'īd al-Dīrimī yang turut menggubah sebuah lagu pujian terhadap 'Umar b. 'Abd al-'Aziz (Pellat 1965: 622).

Dalam jilid kedua ini terdapat satu tajuk penulisan yang memfokuskan kepada genre puisi iaitu *Al-Djidd wa'l-Hazl* yang bermaksud keseriusan dan jenaka. Charles Pellat mengaitkan penggunaan genre tersebut dalam Islam yang menerangkan penggunaan genre jenaka yang akan membawa kepada gelak tawa tidak digalakkan dalam Islam. Beliau juga menyatakan bahawa al-Quran tidak menerangkan dengan jelas mengenai sikap serius atau mengelakkan sifat gembira. Namun bukan perasaan gembira yang ditegah oleh Islam sebaliknya kelakuan gelak tawa yang kuat. Islam juga mengelakkan sebarang cara yang dicipta untuk membuat pendengar atau penonton bergelak ketawa. Perbincangan oleh beliau ini berfokus kepada penggunaan genre gurauan dalam Islam dan bagaimana al-Quran serta alim ulama Islam tidak membenarkan genre tersebut yang boleh mengundang gelak tawa kepada pendengar. Namun terdapat juga penulis-penulis Islam yang masih juga menggunakan unsur-unsur lucu atau jenaka dalam penulisan mereka yang mengundang persoalan terhadap penulisan mereka (Pellat 1965: 336).

Dalam jilid ketiga pula, hanya terdapat tujuh buah penulisan yang memuatkan tentang sastera Arab zaman Umawiyah iaitu Al-Hakam b. Abdul b. Djabala al-Asadi, Al-Hakam b. Muhammad b. Kanbar al-Mazini, Hamza b. Bīd al-Hanafi al-Kūfī, Ibn Harma, Ibn Mutayr, Ibn Sayhān dan Ibn Shuhayd. Jilid keempat membincangkan tentang Ismā'īl bin Yāsār al-Nisā'i, Ka'b b. Dju'ayl al-Taghlabī, dan Al-Kalā'ī. Sementara itu, dalam jilid kelima, Charles Pellat membincangkan

tentang Al-Khubza’ Aruzzi, Al-Kumayt b. Zayd al-Asadi, Kushadjim dan Al-Kutami. Jilid ketujuh pula mempunyai sebanyak empat buah tajuk antaranya ialah Miskin al-Darimi, Musa Shahawat, Muti’ b. Iyas al-Kinani dan Al-Namir b. Tawlah al-Ukli. Secara keseluruhan perbincangan berfokus kepada latar belakang penyair-penyair tersebut serta hasil karya mereka namun tidak menerangkan dengan mendalam mengenai genre yang digambarkan dalam puisi-puisi penyair tersebut (Pellat 1986: 20).

iv. Zaman Abbasiyah

Kerajaan Abbasiyah adalah zaman pemerintahan khilafah Islam selepas kerajaan Umayyah. Ia adalah kerajaan Islam yang terbesar dan terpanjang dalam sejarah dunia Islam. Kerajaan yang berpusat di Baghdad ini didirikan oleh Abu al-Abbas al-Saffah sejak 750M. Al-Abbas adalah bapa saudara Nabi Muhammad SAW. Kerajaan ini lahir selepas perjuangan yang lama dan revolusi sosial melawan kerajaan Umayyah. Kerajaan ini didirikan hasil daripada tindak balas kepada kerajaan Umayyah yang mengalami kemerosotan di mata rakyat. Pemerintahan Abbasiyyah pula bercorak pluralistik-etnik, saintifik dan keagamaan. Kerajaan ini mengalami kejatuhan pada tahun 1258M (Nurhakim 2008: 78). Kerajaan ini boleh dibahagikan kepada tiga zaman iaitu:

Pertama : Zaman perkembangan dan puncak kejayaan (750M-950M). Bermula dengan perkembangan kebudayaan dan peradaban Bani Abbasi seperti dijelaskan di atas.

Kedua : Zaman perpecahan (950M-1050M). Ia bermula dengan usaha wilayah-wilayah melepaskan diri dan meminta autonomi serta berkuasanya kerajaan Buwaih dari Parsi. Mereka menguasai pemerintahan dan menjadikan khalifah sebagai boneka.

Ketiga : Zaman kejatuhan (1050M-1250M).

Pengaruh Saljuk dominan di lingkungan pemerintahan pusat di Baghdad dan khalifah tidak memiliki peranan yang signifikan. Disamping itu, khalifah bebas daripada pengaruh luar, kuasanya hanya efektif di sekitar Kota Baghdad. Akhirnya, tentera Mongol pimpinan Hulagu Khan dari Mongolia menyerang Baghdad sehingga mengalami kehancuran. Perbincangan mengenai sastera Arab pada zaman ini tidak begitu banyak dibincangkan berbanding dengan zaman Umayyah iaitu sebanyak 13 buah tajuk sahaja sebagaimana dalam Jadual 9 di bawah.

Jadual 9 : Bilangan Penulisan Sastera Arab Zaman Abbasiyah oleh Charles Pellat

Jilid <i>The Encyclopaedia of Islam</i>	Sastera Zaman Abbasiyah
Jilid 1	2
Jilid 2	1
Jilid 3	17
Jilid 4	1
Jilid 5	-
Jilid 6	-
Jilid 7	3
Jilid 8	1
Jumlah	25

Sumber: *The Encyclopaedia of Islam*

Sebagaimana dalam Jadual 9 di atas, bilangan penulisan sastera Arab pada zaman Abbasiyah menunjukkan penurunan dalam kelapan-lapan jilid *The Encyclopaedia of Islam* berbanding dengan zaman Umawiyah. Jilid pertama hanya menunjukkan dua buah penulisan sahaja yang dimuatkan dalam jilid tersebut iaitu Al-Akhras dan Al Ashdja b. ‘Amr al-Sulami. Dua buah penulisan ini menengahkan kehidupan penyair tersebut serta genre puisi yang digunakan oleh Al-Akhras iaitu

genre klasik seperti tema cinta, ratapan, sindiran, deskriptif dan pujian. Beliau juga mengarang beberapa *muwashshahāt* dan beberapa buah lagu *Bacchic* yang menonjol sehingga beliau dianggap sebagai Abu Nuwas abad ke-19 (Pellat 1960: 330).

Jilid kedua juga menunjukkan sebuah artikel sahaja berjudul *Dik al-Djinn Al-Himsi*. Namun tiada sebarang perbincangan mengenai sastera Arab zaman Abbasi dalam jilid kelima dan jilid keenam. Manakala perbincangan agak rancak dalam jilid lain seperti jilid ketiga dengan 17 buah tajuk yang juga mempunyai bilangan terbanyak. Antaranya Hafsa bint al-Hadjj al-Rukuniyya yang merupakan seorang penyair wanita yang hebat di Granada. Syair beliau mempunyai pengaruh yang kuat daripada elemen syair zaman Pertengahan. Beliau terkenal dengan kecantikan, perbezaan syairnya, budaya sastera, cergas dan kehebatan syair zaman Jahiliyah yang dianggap anugerah serta hubungan cintanya dengan Abu Dja'far Ibn Sa'id (Pellat 1971).

Seterusnya bahagian pertama daripada tajuk *Hamāsa (Arabic Literature)*, Hammād 'Adjrad, Al-Husayn b. al-Dahhāk, Ibn al-'Allāf, Ibn Bassām Al-Shantarīnī, Ibn Bassām Al-'Abartā'ī, Ibn Djubayr, Ibn al-Habbāriyya, Ibn Hadjīdāj, Ibn Hannāt. Tajuk seterusnya Ibn Kunāsa, Ibn Lankak, Ibn Mayyāda, Ibn al-Mu'adhhal, Ibn Sa'īd al-Maghribī dan Ibn Wahbūn. 17 tajuk ini membincangkan perkara yang sama dengan tajuk-tajuk sebelumnya iaitu latar belakang penyair tersebut dan karya mereka. Manakala terdapat satu penulisan sahaja dalam jilid keempat iaitu Al-Khālidīyānī. Istilah tersebut membawa maksud penyair Sayf al-Dawla bernama Abu 'Uthman Sa'd dan Abū Bakr Muhammad. Mereka berdua diberikan gelaran tersebut kerana berasal dari sebuah kampung di sebuah kawasan al-Mawsil bernama al-Khālidīyā (Pellat 1978: 936).

Jilid ketujuh memuatkan tiga buah penulisan iaitu Mihyar b. Marzawayh al-Daylami, Muhammad b. Yasir al-Kiyashi dan Al-Mutanabbi. Dalam jilid kelapan juga

terdapat satu tajuk sahaja yang mewakili zaman Abbasiyah iaitu Nusayb al-Asghar, Abu al-Hadjnā' yang diberi gelaran Abu al-Hadjnā'. Berbeza dengan penyair lain, penyair ini merupakan seorang penyair Arab berbangsa Negro dari Yamāma. Tajuk ini merupakan satu-satunya tajuk yang berskopkan sastera dalam jilid kelapan (Pellat 1995: 144).

v. Zaman Uthmaniyah

Setelah kejatuhan kerajaan Abbasiyah pada tahun 1258M, beberapa puluh tahun kemudian, kuasa Islam bangkit semula bermula sekitar tahun 1500M -1800M di bawah pemerintahan tiga kerajaan besar. Kerajaan tersebut ialah kerajaan Safawi di Parsi, kerajaan Mughal di India dan kerajaan Uthmaniyah di Turki. Sebahagian sejarawan membahagikan tiga kerajaan ini kepada dua zaman. Pertama; zaman perkembangan dan kemajuan pada tahun 1500M hingga 1700M. Zaman kedua ialah zaman kemundurannya bermula tahun 1700M hingga 1800M (Nurhakim 2008: 197).

Jadual 10 : Bilangan Penulisan Sastera Arab Zaman Uthmaniyah oleh Charles Pellat

Jilid <i>The Encyclopaedia of Islam</i>	Sastera Zaman Uthmaniyah
Jilid 1	1
Jilid 2	1
Jilid 3	-
Jilid 4	-
Jilid 5	-
Jilid 6	-
Jilid 7	-
Jilid 8	-
Jumlah	2

Sumber: *The Encyclopaedia of Islam*

Terdapat dua entri sahaja dalam kategori sastra Arab zaman Uthmaniyyah yang dimuatkan dalam *The Encyclopaedia of Islam*. Entri tersebut terdapat dalam dua jilid iaitu dalam jilid pertama dan kedua. Entri dalam jilid pertama bertajuk Al-’Ardjī ‘Abd Allah b. ‘Umar manakala dalam entri kedua bertajuk Al-Fārūki ‘Abd Al-Baki. Perbincangan tersebut tertumpu kepada sejarah beliau menjadi seorang penyair dan juga sebagai seorang pegawai kerajaan. Perbincangan diteruskan pula dengan dengan hasil karya penulisan penyair tersebut yang dikupas dengan ringkas. Beliau telah menghasilkan penulisan sastra yang berbentuk bibliografi namun malangnya karya tersebut tidak dapat diselamatkan untuk generasi hari ini (Pellat 1965: 813).

Tatabahasa

Skop penulisan Charles Pellat dalam *The Encyclopaedia of Islam* yang ketiga ialah tatabahasa. Kedua-kedua skop penulisan Charles Pellat yang dibincangkan di atas iaitu sejarah Islam dan kesusasteraan Arab mempunyai kategori lain pula yang dibahagikan berdasarkan kepada kronologi zaman. Namun bagi skop penulisan yang ketiga ini, tiada pembahagian berdasarkan zaman oleh kerana perbincangan dalam tatabahasa ini tidak berlatar belakangkan sebarang zaman yang khusus. Oleh itu, tiada pengkategorian dalam skop penulisan yang ketiga ini sebaliknya perbincangan mengenai tatabahasa tersebut terbahagi kepada dua bahasa iaitu terdapat perbincangan tentang perkataan-perkataan bahasa Arab dan juga bahasa Barbar. Walaupun begitu, artikel mengenai tatabahasa Arab mendominasi penulisan beliau dalam keseluruhan jilid *The Encyclopaedia of Islam*. Terdapat sebanyak 86 buah artikel dalam lapan jilid *The Encyclopaedia of Islam* yang memuatkan penulisan tatabahasa oleh Charles Pellat. Berikut adalah jumlah penulisan tersebut dalam Jadual 11 di bawah:

Jadual 11 : Jumlah Penulisan Tatabahasa oleh Charles Pellat

Jilid <i>The Encyclopaedia of Islam</i>	Penulisan Tatabahasa
Jilid 1	10
Jilid 2	13
Jilid 3	13
Jilid 4	8
Jilid 5	11
Jilid 6	13
Jilid 7	17
Jilid 8	1
Jumlah	86

Sumber: *The Encyclopaedia of Islam*

Jadual 11 di atas menunjukkan jumlah penulisan tatabahasa oleh Charles Pellat sebanyak 86 buah artikel dalam kesemua lapan jilid *The Encyclopaedia of Islam*. Namun, tidak seperti kategori yang sebelumnya iaitu sastra Arab dan sejarah, kategori ini tidak dipecahkan kepada zaman kerana perkara itu tidak diketengahkan oleh beliau sebaliknya kategori ini dipecahkan mengikut tempat dan bahasa. Penulisan tatabahasa oleh Charles Pellat bermaksud penulisan beliau yang menjelaskan sesuatu makna perkataan atau istilah tertentu. Perbincangan dalam kategori ini agak mendalam kerana ianya memfokuskan kepada makna perkataan tersebut serta asal usulnya.

Jilid pertama menunjukkan terdapat 10 buah artikel yang membincangkan tentang tatabahasa Arab. Penulisan tatabahasa yang pertama membahaskan tentang satu perkataan Barbar iaitu Ahaggar diikuti dengan perbincangan kedua iaitu Amenokal, Amghr dan Ayt. Ahaggar atau disebut juga sebagai Hoggar merupakan perkataan Barbar yang merujuk kepada satu tempat di Norther Tuaregs dan satu kumpulan masyarakat yang tinggal di sana dikenali dengan nama Kəl Ahaggar atau Ihaggarən. Asal usul

perkataan tersebut dibincangkan dengan terperinci dan jelas. Perkataan Ahaggar dikaitkan dengan kabilah Huwwāra tapi disebut dengan bunyi Huggāra dalam bahasa Barbar disebabkan oleh faktor perubahan huruf yang dianggap perkara biasa. Perkataan tersebut diambil daripada penduduk di sana iaitu komuniti *Kal Ahaggar* yang juga merupakan pemerintah kawasan tersebut (Pellat 1960: 254).

Perkataan-perkataan Barbar seterusnya yang menjadi tajuk perbincangan oleh Charles Pellat juga mengandungi asal usul dan makna perkataan tersebut seperti Amenokal yang bermaksud 'sebarang pemimpin politik bukan pengikut kepada orang lain'. Manakala Amghar bermaksud *orang tua* dan Ayt mempunyai maknanya yang tersendiri iaitu *anak kepada* (Pellat 1960: 792). Kemudian perbincangan seterusnya berfokus kepada perkataan bahasa Arab seperti Al-Akhfash, 'Ankā', Anwa, Arbuna, 'Atira. Perkataan-perkataan ini muncul pada zaman yang berbeza dan penggunaannya juga berbeza. Sebagai contoh al-Akhfash bermaksud 'tiada bulu mata' namun penggunaannya berbeza iaitu merujuk kepada satu buku yang membahaskan tentang dialek dan tatabahasa seperti Al-Akhfash Al-Akhbar oleh Abu 'l-Khattab' Abd al-Hamid (Pellat 1960: 321).

Perkataan 'Ankā' pula mula digunakan sejak zaman Arab Jahiliyah lagi yang merujuk kepada seekor burung yang cantik seperti burung phoenix di padang pasir tanah Arab. Burung tersebut dipercayai oleh masyarakat Arab Jahiliyah sebagai satu tanda bencana. Selepas kemunculan Islam perkataan tersebut digantikan dengan *simurgh* yang memainkan peranan penting dalam mitologi masyarakat Iran (Pellat 1960: 509). Perkataan berikutnya iaitu Anwa merujuk kepada kalendar manakala Arbuna juga dikenali sebagai bandar Norbonne, 'Atira juga muncul sejak zaman Arab Jahiliyah yang digunakan untuk menggambarkan pengorbanan yang mereka lakukan dalam kepercayaan mereka sebagai tanda terima kasih dan

Baghl pula bermaksud keldai dan Charles Pellat memfokuskan perbincangan tersebut kepada jantina dan pembiakan keldai (Pellat 1960: 909).

Manakala dalam jilid kedua pula Charles Pellat, hanya satu sahaja artikel yang membincangkan tentang perkataan bahasa Barbar iaitu Damnat yang bermaksud sebuah bandar yang terletak di hujung Great Atlas di Maghribi, 120 km dari timur Marrakush. (Pellat 1965: 109). Penulisan seterusnya tertumpu kepada tatabahasa Arab iaitu Djahwarids, Djarida, Al-Djidd wa'l-Hazl, Djins, Duldul, Fahrassa, Fallak, Fīl, Fatra, Al-Furs, Ghūl dan yang terakhir Ghurab. Kesemua penulisan ini membawa satu perkataan iaitu tajuk-tajuk artikel tersebut dan perbincangan berkisar tentang makna dan sejarah tentang perkataan tersebut.

Jilid ketiga sebaliknya mempunyai 13 buah artikel. Antaranya ialah Al-Hadr, Hā'it al-'Adjūz, Hammar, Hidjā, Hikāya (i. Arabic Literature), Hirbā', Hūd, Hudhud, Hutaym, Ibil, Ibn, Ibn Lisān al-Hummara dan Imzad. Seterusnya jilid keempat mempunyai lapan buah artikel sahaja dan tidak mempunyai artikel tentang perkataan bahasa Barbar. Penulisan tersebut berjudul Isti'rād, Al-Kalammas, Kāss, Kayna, Khasi, Khaysh dan dua buah artikel daripada tajuk yang sama iaitu Khayma (bahagian 2: Ancient Arabia dan bahagian 3: North Africa).

Artikel tatabahasa Arab dalam jilid kelima pula berjumlah sebanyak 11 buah artikel antaranya Kināya, Kissa, Al-Kubba, Al-Kūmā or al-Kawmā, Kursān, Kuskusī, La'akat al-Dam, Labin, Lahn al-'Āmma, Madjūn Laylā dan Mahalla. Jilid keenam memuatkan sebanyak 13 buah artikel iaitu Makāma, Maksūra, Malhūn, Manakib, Marthiya, Al-Masalik wa al-Mamālik, Masdjidi, Al-Mash'ala al-Kuffayn, Maskh, Mathalib, Matmura, Mawsū'a, dan Al-Nawfalī. Jilid ketujuh mendominasi perbincangan tatabahasa oleh Charles Pellat dalam *The Encyclopaedia of Islam* dengan jumlah artikel sebanyak 17 buah penulisan. Artikel-artikel

tersebut bertajuk Mihrath, Mir’at, Al-Mirbad, Mirkas, Mudjun, Al-Munakkab, Munsifa, Murakkish, Musha’, Muwarab, Muzawadja, Nabita, Nadira, Nafzawa, Nakir, Al-Natik bi al-Hakk dan Mukaddī. Seterusnya sebuah artikel dalam jilid kelapan mengakhiri perbincangan bagi skop penulisan tatabahasa dengan tajuk artikel beliau iaitu Al-Radhaniyya.

Kesimpulan

Hasil daripada perbincangan dalam ketiga-tiga skop penulisan Charles Pellat, dapat disimpulkan bahawa penulisan beliau terbahagi kepada tiga bidang utama iaitu sejarah Islam, sastera Arab dan tatabahasa. Penulisan tatabahasa oleh beliau mengandungi juga perbincangan

tentang perkataan-perkataan bahasa Barbar disebabkan oleh bahasa tersebut merupakan bahasa ibunda beliau dan beliau yang turut terlibat dalam penulisan bahasa tersebut. Secara keseluruhannya terdapat sebanyak 253 buah artikel yang mengandungi ketiga-tiga skop penulisan sebagaimana yang dibincangkan. Terdapat 91 buah artikel yang mewakili skop penulisan sejarah Islam. Manakala 76 buah artikel pula merupakan penulisan tentang sastera Arab dan 86 buah artikel memuatkan tentang penulisan tatabahasa Arab. Oleh itu, dapat disimpulkan bahawa skop penulisan Charles Pellat dalam *The Encyclopaedia of Islam* terbahagi kepada tiga bidang utama tersebut tanpa menyentuh tentang bidang lain.

RUJUKAN

- Thornton, Lynne. 1994. *The Orientalists: Edition en Language Anglaise*. Paris: A.C.R. Internationale Courbevoie.
- Rafiq Bin Wannas, Solih Aizam & Tayyib Al-Asyash. 1997. *Tarikh Al-Lughah Wa Al-Adab Al-Arabiyyah*. Beirut : Dar Al-Gharb Al-Islamiy.
- Lewis, B., Pellat, CH & Schacht, J. (pnyt.). 1983. *The Encyclopaedia of Islam*. Leiden, New York: E.J.Brill.
- Abdurrahman, Dudung (et.al). 2002. *Sejarah Peradaban Islam: Dari Masa Klasik Hingga Moden*. Yogyakarta: Maguwoharjo.
- Kilito, Abdelfattah. 2002. *Lan Tatakallama Lughati*. Beirut: Dar Al-Tali’a.
- Lewis, B., Pellat, CH & Schacht, J. (pnyt.). 1960. *The Encyclopaedia of Islam*. Leiden, New York: E.J.Brill.
- Muhammad Nurhakim. 2008. *Jatuhnya Sebuah Tamadun*. Selangor: PTS Islamika. (<http://www.worldcat.org/wcidentities/lccn-n50009030>). [4 Disember 2014]